

Passende plantensoorten voor de bloemrijke akkerrand

tekst Ria Dubbeldam, foto's Hans Dijkstra/gaw.nl en Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe

Steeds vaker zie je bloemrijke randen langs akkers. In de gemeente Renkum is het al ruim dertig jaar de praktijk. Daar zorgt Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe jaarlijks voor zo'n 10 kilometer bloeiende akkerrand. Een vrolijk gezicht, maar het gaat uiteindelijk om versterking van de biodiversiteit. De stroken leveren tijdens de bloeiperiode stuifmeel en nectar aan insecten en vlinders. In de herfst eten vogels en muizen er diverse zaden. **Nieuwe Veluwe** is benieuwd welke bloemensoorten de stichting kiest: inheemse wilde planten, cultuurgewassen, exoten of een combinatie van dit alles?

Begin mei liggen de akkers in de Valkeniersbossen tussen Doorwerth en Oosterbeek er na een beetje regen nog steeds kurk- en kurkdroog bij. Toch is een loonwerker maar begonnen met het inzaaien van de akkerranden. De trekker met zaaimachine trekt sporen in de grond en produceert daarbij grote stofwolken. Tevergeefs proberen een paar wandelaars die te ontwijken. 'We hadden eigenlijk meer regen nodig, maar ja, op een gegeven moment moet het zaad er toch in', verzucht toekijkend boer Johan Jurrius van Hoeve Doorwerth. Tevens is hij secretaris van de Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe.

Bloemenmengsels zaaien is nog niet zo makkelijk. Het zaad is uiteenlopend qua grootte en moet eigenlijk op verschillende diepten gezaaid worden. Nu wordt er een gemiddelde genomen. Bovendien hebben grotere en fijnere zaden in een mengsel de neiging om te ontmengen. 'Maar daar zijn trucjes voor', zegt bestuurslid Gerard Buurman die is aangehaakt. 'De 100 kilo zaaizaad voor alle akkerranden in de gemeente heb ik gemengd in een betonmolen en er zemelen bijgedaan. Dan moet het goed blijven.' Boer Jurrius vult aan: 'En toch wil het zaad zelfs in de zaaimachine nog steeds ontmengen. Daarom vullen we tijdens het zaaien geregeld nieuw zaad bij. Zo wordt voorkomen dat eerst vooral het fijne zaad de grond ingaat en het grote zaad als laatste.'

Phacelia

Jurrius' akkers zijn als eerste aan de beurt, de loonwerker gaat daarna bij zo'n vijftien andere grondgebruikers langs: boeren, Geldersch Landschap, de gemeente, Staatsbosbeheer en Wageningen Universiteit. In totaal omzoomt de loonwerker akkerranden van circa dertig percelen met een bloemenmengsel. Jurrius doet sinds 2001 mee en vóór hem was zijn vader een van de deelnemers van het eerste uur. 'Ik weet nog dat mijn vader voor een foto in de krant middenin een veld phacelia moest gaan staan; ik was een jaar of negen.' Dat zal rond 1988 zijn geweest. Een groep vrijwilligers nam het initiatief om hele akkers in te zaaien met bijenplant en groenbemester phacelia. Heel vooruitstrevend voor die tijd. Vele hectares aan het Wijde-Veldpad en de Telefoonweg kleurden lila. Omdat er op den duur toch weer stukken grond afvielen, zochten de vrijwilligers naar andere akkers in de gemeente, waardoor er vanzelf breed verspreid bloemrijke akkerranden ontstonden. In 1996 werd het particuliere initiatief omgezet in een stichting om een volwaardige gesprekspartner te kunnen zijn voor de provincie en de gemeente. De doelstelling van de stichting is het creëren van gunstige biotopen voor vliegende en lopende insecten – bijen, vlinders, hommels enzovoort – en tevens dekking te bieden aan kleine zoogdieren en reptielen.

De zaadvorming na de bloei is voer voor vogels en moet zorgen voor een rijke muizenstand, waarvan op hun beurt roofvogels en uilen profiteren. Voor kerkuilen hangt de stichting nestkasten op in boerenschuren. Voor het beschikbaar stellen van de akkerranden ontvangen de boeren en andere grondgebruikers een financiële vergoeding.

Experiment

De akkers van Jurrius liggen aan beide zijden van de Van der Molenallee, gepachte grond van het Geldersch Landschap waarop de familie al vijftig jaar teelt. Aan de noordkant teelt Jurrius dit jaar gangbare snijmaïs en aan de zuidkant staat biologisch geteeld gras. Op het biologische veld voert de stichting een experiment uit met twee verschillende bloemenmengsels. Daarvoor is de 6 meter brede akkerrand verdeeld in twee stroken van elk 3 meter. In de ene strook komt het beproefde mengsel dat de stichting al twintig jaar zaait. Hierin zitten 33 verschillende plantensoorten met vooral gecultiveerde soorten: van anijs, boekweit, erwt, gerst, klaver, komkommerkruid, quinoa, wikke tot zonnebloem. Ze worden aangevuld met een mengsel bijenbloemen. In de andere strook wordt een nieuw akkerrandenmengsel gezaaid. Daarin zitten naast gecultiveerde ook een aantal inheemse wilde bloemen, zoals akkerleeuwenbek, guichelheil, korenbloem en

De inzaai van de akkerranden begin mei. De akkers in de Valkeniersbossen tussen Doorwerth en Oosterbeek zijn kurkdroog.

Wandelen en fietsen langs de bloeiende randen

Langs de bloeiende akkerranden in de gemeente Renkum worden fiets- en wandelroutes uitgezet. De Quadenoord-route (13,5 km) staat inmiddels op de website www.stichtingbiotoopverbetering.nl. De Oosterbeek-route volgt. Wilt u de stichting steunen met een gift? Ook dat kan via de donatiebutton op de website.

koekruid dat vroeger in graanvelden voorkwam.

Het experiment wordt heel bewust op het perceel van het bestuurslid uitgevoerd. De stichting wil eerst ervaring opdoen met wilde plantensoorten voordat het mengsel in akkerranden van andere percelen wordt gezaaid. Jurrius: 'We kunnen wel supermooie akkerranden met inheemse bloemen aanleggen, maar als de boeren er negatieve ervaringen mee krijgen – doordat bloemen zich als onkruid gaan gedragen en de boeren moeite moeten doen om ze uit de akkers te krijgen – haken ze af. Dan hebben we volgend jaar geen bloeiende akkerranden meer en zijn we terug bij af.'

Dilemma

Gecultiveerd versus inheems. Het is een dilemma waar ecologen en de landbouwpraktijk mee worstelen en waarover pittige discussies worden gevoerd. Ecologen willen akkerranden met uitsluitend plantensoorten die er van nature voorkomen, boeren willen geen overlast, imkers willen bloemen met nectar- en pollenwaarde voor de honingbij en recreanten zien graag mooie bloemen. Henny Reudink, voorzitter van de stichting, noemt het een discussie tussen rekkelijken en preciezen, maar waar gaat het gesprek eigenlijk over? De Wageningse hoogleraar ecologie Joop Schaminée maant tot grote voorzichtigheid met bloemenmengsels. 'Het is goedbedoeld van waterschappen, gemeenten, boeren, natuurorganisaties en particulieren om in bermen, akkerranden en zelfs de natuur plantensoorten als zonnebloem en goudsbloem te zaaien om insecten van voedsel te voorzien, maar die plantensoorten horen hier van nature niet thuis. Dit soort exoten leiden tot floravervalsing en het uitzaaien daarvan kan heel verkeerd uitpakken. Het kan bijdragen aan verlies van inheemse wilde planten en bijbehorende insecten. Dat komt doordat diverse gecultiveerde soorten in bloemenmengsels kunnen kruisen met onze eigen zeldzame inheemse soorten. Dat geldt bijvoorbeeld voor de gecultiveerde dubbelbloemige en roze korenbloem en onze inheemse korenbloem. Mijn zorg hierover breng ik graag onder de aandacht. De regionale diversiteit van planten moeten we veiligstellen. Als de uit Zuid-Duitsland geïmporteerde en doorgekweekte forsere bolderik, die je nu overal ziet, in de buurt komt van Brummen of Zuid-Limburg,

waar de laatste oorspronkelijke populaties voorkomen, is het mogelijk gedaan met onze oorspronkelijke soort.'

Laveren

De Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe laveert tussen de diverse belangen. Reudink verwoordt het als volgt: 'We willen niet in de richtingstrijd tussen ecologen en landbouwers terechtkomen, maar wel deelnemen aan de discussie om een weg te vinden die past in het cultuurlandschap waar wij zaaien. We willen zeker inheemse soorten proberen, maar zonder dat boeren er last van hebben. Zaai je in de natuur, dan moet je inderdaad van de inheemse soorten gebruikmaken.' Buurman vult aan: 'Akkerranden zijn in wezen overgangsgebieden van cultuur- naar natuurgonden. Wat dat betreft passen wilde soorten natuurlijk goed. Het zou mooi zijn als we planten die hier van nature voorkomen kunnen helpen. Doordat onze akkerranden verspreid over de hele gemeente liggen, ligt er een groot potentieel voor inheemse soorten om zich over een groot gebied te verspreiden.' Dit jaar lukte het niet meer om een bloemenmengsel met uitsluitend inheemse soorten samen te stellen en kleinschalig uit te proberen. Wat Buurman betreft komt het experiment er volgend jaar wel. Hij verdiept zich grondig in passende soorten. Dat doet hij met groot plezier. Bloemen telen; dat is zijn oude vak, zijn hobby en zijn ideaal. Hij heeft een grote kennis van zowel gecultiveerde als wilde soorten. Samen met zijn vrouw Carla heeft hij jaren een bijzondere kwekerij met pluktuin op buitenplaats Biljoen in Velp gerund. Kwekerij Overhagen stond bekend om het brede sortiment eenjarigen. Buurman zette er voort wat zijn ouders sinds 1933 hadden opgebouwd. Hij nam zijn moeders voorliefde voor ouderwetse soorten en boerenbloemen over, maar teelde ook voor grote bedrijven zoals de Welkoop.

Regiospecifieke zadenmengsels

Voor de Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe, waarvan hij sinds ruim een jaar bestuurslid is, oriënteert Buurman zich op goede kwekers van wilde bloemenzaden. In Nederland zijn dat met name Cruydt-Hoeck, De Bolderik en Biodivers. Zij werken zoveel mogelijk met zaden van inheemse herkomst. Toch gaat Buurman in zee met een Duitse kweker. Deels om prijstechnische redenen,

zegt hij, maar ook omdat dit bedrijf veel kennis in huis heeft. 'Zeller Saaten heeft voor alle Duitse regio's zorgvuldig onderzocht welke wilde plantensoorten er voorkomen en stelt op basis daarvan gebiedspecifieke wildebloemenmengsels samen. Ik heb het bedrijf gebeld om advies. Eén van de Duitse regio's lijkt op de onze: de regio grenzend aan Gelderland heeft ook gebieden met armere en drogere gronden.' Het bloemenmengsel dat Buurman op het oog heeft bestaat uit 27 inheemse planten, waaronder de bedreigde inheemse bolderik en de inheemse klaproos. Maar ook wilde ridderspoor, korenbloem, rood guichelheil, slangenkruid et cetera zijn erin opgenomen. Buurman hoopt volgend jaar ergens in een akkerrand het volledig inheemse bloemenmengsel te kunnen introduceren. 'Daar waar we kunnen bijdragen moeten we onze kans grijpen. Wat dat betreft wacht ik met spanning het onderzoek van Naturalis Biodiversity Center naar wilde inheemse planten af. We hopen dat Naturalis met een lijst inheemse soorten komt die echt inheems zijn, want daar gaat het toch wel eens mis. Als die beschikbaar komt, kunnen we er wellicht soorten uit selecteren die bij de doelstelling van onze stichting passen en die gaan gebruiken in de huidige akkerranden of als apart project.'

Visueel aantrekkelijk

Dit jaar worden de Renkumse akkerranden opnieuw opgefleurd met het traditionele bloemenmengsel dat vooral waardevol is vanwege de hoge nectar- en pollenwaarde voor insecten. 'We kiezen bewust ook voor bloemen die mensen mooi vinden. Dat is belangrijk voor het draagvlak van ons werk', licht bestuursvoorzitter Reudink toe. 'Onze grootste financier is de gemeente Renkum, maar daarnaast zijn we afhankelijk van donaties van bedrijven en particulieren. Mensen zijn sneller enthousiast als de randen er fleurig uitzien.' Om het publiek te attenderen op het werk van de stichting zijn er langs de akkerranden nieuwe informatieborden geplaatst. De stichting hoopt wandelaars en fietsers er ook toe te bewegen een donatie te doen. Extra publiek probeert Reudink te trekken met de nieuwe fiets- en wandelroutes die hij momenteel uitzet. Intussen heeft hij alweer nieuwe ideeën om burgers te betrekken. Wat zou het mooi zijn als inwoners van de gemeente bij de jaarlijkse potgronduitgifte in het voorjaar een zakje bloemzaadmengsel

Phacelia: een echte bijenplant.

meekrijgen dat ze in de tuin kunnen zaaien. Reudinks doel is om het belang van biodiversiteitsherstel onder de aandacht te brengen. Hij schrok van het langjarige Duitse onderzoek waaruit bleek dat de insectenpopulatie met 75 procent was afgenomen. 'Ik vond het schokkend, het maakte grote indruk op mij. De productie van ons voedsel komt in gevaar als er te weinig insecten zijn. Voor mij was dat de trigger om me in te gaan zetten voor deze stichting. Mijn vrouw, die uit een biologenfamilie stamt, moest er wel om lachen: 'Jij voorzitter van die stichting? Wat weet jij nou van planten en dieren.' Ik kom als techneut en manager inderdaad in een wereld die ik niet ken. Maar ik houd wel van nieuwe uitdagingen. Dat ik niet inhoudelijk deskundig ben is geen probleem; dat soort mensen zijn er genoeg in de stichting. Mijn ambitie is om met het Duitse insectenonderzoek in gedachten te bekijken hoe we in de gemeente door verschillende initiatieven de biodiversiteit kunnen versterken.' Reudink zou het fantastisch vinden als onderzoekers de akkerranden eens aan een grondig onderzoek willen onderwerpen. 'We zijn ervan overtuigd dat de plantensoorten die we gebruiken bijdragen aan de biodiversiteit, datgene waar onze stichting voor staat, maar hoe mooi zou het niet zijn als we dit kunnen onderbouwen met wetenschappelijk onderzoek.'

De komende tijd wacht de stichting met spanning af hoe de bloemenmengsels in de akkerranden zich gaan ontwikkelen. Zal er genoeg regen vallen voor een goede ontwikkeling van de akkerbloemen?